

Naposledy jsem Lilu viděla před pěti lety, v zimě roku 2005. Procházely jsme se brzy ráno po hlavní ulici a tak jako už spoustu let jsme se nedokázaly cítit uvolněně. Mluvila jsem jen já, pokud si vzpomínám, ona si něco pobrukovala, zdравила lidi, kteří jí ani neodpovídali, když mě výjimečně přerušila, omezovala se na zvolání bez zjevné souvislosti s tím, co jsem říkala. Během let se přihodilo moc ošklivých věcí, některé byly strašné, a abychom zas našly vzájemnou důvěrnost, musely bychom si sdělit své tajné myšlenky, jenže já neměla sílu najít slova a jí, která sílu možná měla, scházela chuť, neviděla v tom žádný smysl.

V každém případě jsem ji ale měla moc ráda, a když jsem přijela do Neapole, snažila jsem se s ní pokaždé setkat, třebaže musím říct, že jsem z toho měla trochu strach. Hrozně se změnila. Obě nás už přemohlo stáří, ale zatímco já bojovale se sklonek k nadváze, ona byla pořád kost a kůže. Nosila krátké vlasy, které si sama stříhala, úplně bílé, ne záměrně, ale protože o sebe nepečovala. Ve tváři, do níž se pořádně zaryl zub času, se stále více podobala svému otci. Nervózně se smála, znělo to skoro jako vřeštění, a mluvila moc nahlas. Nepřetržitě gestikulovala a do pohybů vkládala tak divokou rozhodnost, až se zdálo, že chce rozpúlit nízké čínžáky, ulici, kolemjdoucí i mě.

Byly jsme zrovna v úrovni základní školy, když kolem nás proběhl zadýchaný mladík, kterého jsem neznala, a křikl na

ni, že na záhoně vedle kostela našli mrtvolu nějaké ženy. Spěchaly jsme k parčíku, Lila mě zatáhla do hloučku čumilů, neurvale si jím proklestila cestu. Žena ležela na boku, byla mimořádně tlustá, na sobě měla tmavozelený přšiplášť už dávno vyšlý z módy. Lila ji hned poznala, já ne: byla to naše kamarádka z dětství Gigliola Spagnuolová, bývalá manželka Michela Solary.

Neviděla jsem ji pár desítek let. Krásná tvář jí zošklivěla, kotníky zdeformoval otok. Vlasy, kdysi hnědé, teď měly ohnivě rudou barvu, dlouhé jako zamlada, ale prořídle, rozprostřené na okopané hlíně. Jen na jedné noze měla sešmajdaný střevíc na nízkém podpatku, tu druhou obepínala šedá vlněná punčocha s dírou na palci a střevíc ležel asi o metr dál, jako kdyby si ho vyzula, když kopala bolestí nebo strachy. Rozplakala jsem se; Lila se na mě rozmrzele podívala.

Usazené na nedaleké lavičce jsme mlčky čekaly, až Gigliolu odvezou. Co se jí stalo, jak zemřela, to se zatím nevědělo. Odešly jsme k Lile domů, do starého bytečku po rodičích, ve kterém teď žila se synem Rinem. Bavily jsme se o naší kamarádce, ona o ní říkala ošklivé věci, o životě, který vedla, o jejích nárocích, o jejích podlostech. Ale teď jsem zas nedokázala poslouchat já, myslela jsem na tu tvář zabořenou z profilu v hlíně, na to, jak byly řídké ty dlouhé vlasy, na prosvítající bělost lebky. Kolik lidí, kteří byli dětmi ve stejné době jako my, už nežilo, zmizeli z povrchu zemského kvůli nemoci, protože jejich nervový systém nevydržel šmirglóvaní trýzně, protože byla prolita jejich krev. Chvíli jsme zůstaly laxe sedět v kuchyni, aniž se některá z nás rozhoupala, aby sklidila ze stolu, pak jsme zas vyšly ven.

Slunce krásného zimního dne dodávalo věcem klidný vzhled. Stará čtvrť zůstala na rozdíl od nás pořád stejná. Času odolávaly nízké šedivé činžáky, dvůr našich her, hlavní ulice, temný chřtán tunelu i násilí. Zato okolní krajina se změnila. Zelenkává plocha rybníků už tam nebyla, stará konzervárna se rozplynula. Na jejich místě se leskly skleněné mrakodrapy, kdysi znamení zářné budoucnosti, jíž nikdy nikdo nevěřil. V průběhu let jsem zaznamenala veškeré

změny, občas zvědavě, častěji roztržitě. Jako malá holka jsem si představovala, že za hranicemi čtvrti Neapol nabízí divy. Například mrakodrap u hlavního nádraží mě před desítkami let velice uchvátil tím, jak se zdvíhal patro za patrem, kost-ra budovy, jež nám tehdy vedle originálního železničního nádraží připadala vysokánská. To jsem panečku žasla, když jsem procházela po piazza Garibaldi: koukni, to je vejška, říkala jsem Lile, Carmen, Pasqualovi, Adě, Antoniovi, všem tehdejším kamarádům, se kterými jsem se vydávala k moři, na okraj bohatých čtvrtí. Tam nahoře bydlí andělé, myslela jsem si, a určitě si užívají výhledu na celé město. Jak by se mi bylo líbilo tam vyšplhat, vylézt až na vrchol. Byl to *naš* mrakodrap, i když nestál v naší čtvrti, viděli jsme ho růst den po dni. Jenže práce se pak zastavily. Když jsem se vracela domů z Pisy, spíš než jako symbol společenské obnovy mi nádražní mrakodrap připadal jako další z doupat nevykonnosti.

V té době jsem dospěla k názoru, že mezi naší čtvrtí a Neapolí není žádný velký rozdíl, mizérie klouzala z jedné do druhé bez narušení kontinuity. Při každém návratu jsem nacházela město čím dál rozdrolenější, neschopné čelit změnám ročních období, horku, zimě, a zejména bouřkám. Tu dešť zatopil hlavní nádraží, tu se zřítily nákupní galerie naproti archeologickému muzeu, tu došlo k sesuvu půdy, přestala fungovat elektřina. Pamatovala jsem si tmavé ulice plné nebezpečí, stále chaotičtější dopravu, dláždění samý výmol, široké kaluže. Přeplněná kanalizace vypouštěla gejzíry a sliz. Lávy vody a výkalů a smetí a bakterií se řinuly do moře z kopců obtěžkaných zbrusu novými a nepevnými stavbami nebo rozežíraly podzemí. Lidé umírali na zanedbanou péči, korupci, svévoli, a přesto v každých dalších volbách dávali svůj nadšený hlas politikům, kteří se zasloužili o to, že byl jejich život nesnesitelný. Jakkmile jsem vystoupila z vlaku, v místech, kde jsem vyrostla, jsem se pohybovala obezřetně a dávala jsem si pozor, abych mluvila jen dialektem, jako bych chtěla dát na vědomí: *jsem jedna z vás, neubližujte mi.*

Když jsem odpromovala, když jsem vrhla na papír povídku, z níž se zcela nečekaně během několika měsíců stala kniha,

zdálo se mi, že ve světě, odkud jsem pocházela, se všechno ještě zhoršilo. Zatímco v Pise, v Miláně jsem se cítila dobře, chvílemi dokonce i šťastná, ve svém městě jsem se při každém návratu strachovala, že mi nějaká nenadálá událost zabrání odtamtud uniknout, že o věci, které jsem si vydobyla, přijdu. Nebudu moct odjet za Pietrem, za kterého jsem se měla brzo provdat; bude mi odepřen vstup do čistounkého prostoru nakladatelství; nebudu si už moct užívat vybraných způsobů své budoucí tchyně Adele, matky, jakou ta moje nikdy nebyla. Už v minulosti mi město připadalo přelidněné, tlačence od piazza Garibaldi až k Forcelle, k Duchesce, Lavinaiu, Rettifilu. Na konci šedesátých let jsem měla dojem, že dav ještě zhoustl a že se nesnášenlivost a agresivita šíří nekontrolovatelným způsobem. Jednoho rána jsem se vydala až do via Mezzocannone, kde jsem pár let předtím pracovala jako prodavačka v jednom knihkupectví. Šla jsem tam ze zvědavosti, abych znovu uviděla místo, kde jsem makala, a hlavně abych si prohlédla univerzitu, kam jsem nikdy nevkročila. Chtěla jsem ji porovnat s tou v Pise, se Scuola Normale Superiore, dokonce jsem doufala, že narazím na děti profesorky Galianiové, na Armanda, na Nadiu, a pochlubím se jim tím, čeho jsem dosáhla. Ale ulice i prostory univerzity ve mně vzbudily tíseň, byly napěchované studenty z Neapole a Kampánie a celého Jihu, jak dobře oblečenou, hlučnou, sebejistou mládeží, tak kluky a holkami, kteří se chovali hrubě a podřízeně zároveň. Houfovali se u vchodů, v aulách, před sekretariáty, kde se tvořily dlouhé, často svárivé fronty. Tři nebo čtyři studenti se začali zničehonic mlátit pár kroků ode mě, jako kdyby jim stačilo se vidět, aby začaly padat urážky a rány, běsnící samci hulákající svou touhu po krvi v dialektu, kterému jsem sama stěží rozuměla. Rychle jsem odešla, jako kdyby se o mě na místě, které jsem si představovala bezpečné, obývané jen zdravým rozumem, oťrelo cosi hrozivého.

Zkrátka mi to rok od roku připadalo horší. V tom období dešťů město ještě jednou popraskalo, celý činžák se naklonil ke straně jako člověk, co se opře o područku starého křesla prožraného červotočem, a ta se zlomí. Mrtví, zranění.

A křik, rány holí, petardy. Jako kdyby město střídalo v útro-
bách zlost, kterou ze sebe nemohlo dostat ven, a tak je ta
zlost nahlodávala nebo se drala na povrch v podobě vře-
dů plných jedu proti všem: dětem, dospělým, starým lidem,
lidem z jiných měst, Američanům z NATO, turistům všech
národností, samotným Neapolcům. Jak přežít na tom místě
nepořádku a nebezpečí, na periferii, v centru, na kopcích,
pod Vesuvem? Jaký strašný dojem ve mně zanechala čtvrt
San Giovanni a Teduccio, i cesta tam. Jaký strašný dojem
ve mně zanechala továrna, kde Lila pracovala, i Lila samotná,
Lila s malým dítětem, Lila, která žila v ubohé barabizně
s Enzem, i když spolu nespali. Řekla, že Enzo chce studovat
funkce elektronických počítačů a ona že se mu snaží pomá-
hat. V hlavě mi zůstal znít její hlas, který se snažil vymazat
San Giovanni, salámy, pach továrny, její stav a s předstíra-
nou kompetencí zmiňoval výzkumná centra typu kybernetické
středisko milánské státní univerzity, sovětské centrum
pro využití počítačů v sociálních vědách. Chtěla mi namlu-
vit, že brzy vznikne podobné centrum i v Neapoli. Pomyslela
jsem si: v Miláně možná ano, v Sovětském svazu určitě, ale
tady ne, tady jsou to jen šílené nápady tvojí nezvladatelné
hlavy, do kterých zatahuješ i toho chudáka oddaného Enza.
Naopak je třeba odejít. S konečnou platností se odsud zdejch-
nout někam hodně daleko od života, který jsme vedly už od
narození. Usadit se na dobře organizovaných územích, kde
je opravdu všechno možné. A tak jsem vzala roha. Ale jen
abych v následujících desetiletích zjistila, že jsem se spletla,
že je to řetěz se stále většími oky: čtvrt odkazovala k městu,
město k Itálii, Itálie k Evropě, Evropa k celé planetě. Dneska
to vidím takhle: není nemocná naše čtvrt ani Neapol, ale ze-
měkoule, vesmír nebo vesmíry. A jde jen o to umět zatajovat
a zatajovat i sám před sebou pravý stav věcí.

Onoho odpoledne v zimě roku 2005 jsem tohle říkala Li-
le, s patosem a jako bych ji chtěla odškodnit. Chtěla jsem jí
přiznat, že to celé pochopila už jako malá holka, aniž se kdy
hnula z Neapole. Ale skoro hned jsem se zastyděla, uslyšela
jsem ve svých slovech záštiplný pesimismus těch, co stárnou,

tón, který, jak jsem věděla, ona nesnášela. A taky na mě vy-
cenila zašlé zuby v úsměvu, který byl ve skutečnosti nervózním
úšklebkem, a řekla:

„Děláš důležitou, plácáš moudra? O co ti jde? Chceš o nás
psát? Chceš psát o mně?“

„Ne.“

„Nelži.“

„Bylo by to moc složitý.“

„Ale napadlo tě to, uvažuješ o tom.“

„Tak trochu.“

„Musíš mě nechat na pokoji, Lenù. Musíš nás všechny ne-
chat bejt. Musíme zmizet, nic si nezasloužíme, ani Gigliola,
ani já, nikdo.“

„To není pravda.“

Nespokojeně se zašklebila a provrtávala mě zorničkami,
které skoro nebyly vidět, ústa měla pootevřená.

„Tak dobře,“ řekla, „piš si, jestli to opravdu chceš, piš o Gi-
gliole, o kom se ti zachce. Ale o mně ne, opovaž se, slib mi to.“

„Nebudu psát o nikom, ani o tobě.“

„Hele, já si tě pohlídám.“

„Fakt?“

„Napíchnu se ti do počítače, přečtu si tvoje soubory, vy-
mažu ti je.“

„Ale prosím tebe.“

„Myslíš, že to nedokážu?“

„Já vím, že to dokážeš. Ale umím se ochránit.“

Zasmála se tím svým starým zlým způsobem.

„Přede mnou ne.“

2

Na ta tři slova jsem nezapomněla, byla to poslední věc, kte-
rou mi řekla: *přede mnou ne*. Už jsou to týdny, co usilovně
píšu a neztrácím čas tím, že bych to po sobě četla. Jestli je
Lila ještě naživu – představuju si ji, zatímco upíjím kávu a dí-
vám se na Pád vrážející do pilířů mostu princezny Isabelly –,

neodolá, bude mi slídit v počítači, přečte si to, a jelikož je to praštěná bába, naštve ji moje neposlušnost, bude se do toho chtít vložit, začne opravovat, doplňovat, zapomene na svoji touhu se rozplynout. Pak vypláchnu hrneček, dojdou k psacímu stolu a začnu psát od toho chladného jara v Miláně, od večera před více než čtyřiceti lety, kdy muž v tlustých brýlích hovořil přede všemi v knihkupectví o mně a o mé knize se sarkasmem a já se třásla a odpovídala jsem zmateně. Dokud se zničehonic nevztyčil Nino Sarratore, skoro k nepoznání v tom rozčuchaném uhlově černém plnovousu, a tvrdě nezaútočil na toho, kdo zaútočil na mě. Od té chvíle začalo celé mé já neslyšně volat jeho jméno – jak dlouho jsem ho neviděla: čtyři pět let –, a i když jsem byla ztuhlá napětím, cítila jsem, že hořím.

Jakmile Nino ukončil svou řeč, muž zdrženlivým gestem požádal, aby směl odpovědět. Bylo jasné, že se ho to dotklo, ale byla jsem příliš rozhozená divokými emocemi, abych hned pochopila důvod. Přirozeně jsem si všimla, že Ninův diskusní příspěvek stočil hovor od literatury k politice, a to útočným, skoro neuctivým způsobem. Nicméně v té chvíli jsem tomu nepřikládala skoro žádnou váhu, vyčítala jsem si, že jsem nedokázala ve střetu obstát, že jsem mluvila nesouvisle před tak vzdělaným publikem. A přitom jsem byla dobrá. Na gymnáziu jsem reagovala na nevýhodnou pozici tím, že jsem se snažila být jako profesorka Galianiová, přivlastnila jsem si její tón a její jazyk. V Pise tenhle ženský model nestačil, musela jsem čelit velice ostržilým lidem. Franco, Pietro, všichni vynikající studenti a samozřejmě špičkoví vyučující z univerzity se vyjadřovali složitě, psali s nesmírně sofistikovaným umem, měli schopnost věci utřídit, ovládali logickou preciznost, která Galianiové scházela. Ale já se vyvíjela, abych byla jako oni. A často se mi to podařilo, zdálo se mi, že ovládám slova do té míry, že dokážu natrvalo rozmetat rozporuplnosti bytí, vzduší emocí i dýchavičné řeči. Zkrátka jsem se už dovedla uchýlit ke způsobu mluvení a psaní, jehož cílem bylo využít vybroušené slovní zásoby, širokého a promyšleného postupu, stupňujícího se rozložení

argumentů a formální čistoty, která nesměla nikdy zakolísat, a rozdrtit partnera v dialogu natolik, aby ho přešla chuť něco namítat. Jenže toho večera nic neprobíhalo, jak mělo. Nejdřív Adele se svými přáteli, které jsem všechny považovala za nesmírně sečtělé, a pak ten muž v tlustých brýlích mě zastrašili. Zase ze mě byla ta snaživá holčička z naší čtvrti, dcera vrátneho, s jižanským přízvukem, sama překvapená tím, že tam teď hraje roli mladé a vzdělané spisovatelky. Takže jsem si přestala věřit a vyjádřila jsem se nepřesvědčivě, nesouvisle. A to nepočítám Nina. Jeho zjevení mě připravilo o veškeré sebeovládání a úroveň jeho vystoupení v můj prospěch mi potvrdila, že jsem náhle přišla o své schopnosti. Pocházeli jsme z podobného prostředí, oba jsme tvrdě dřeli, abychom si tenhle jazyk osvojili. A přece ho on používal nejen naprosto přirozeně a snadno jej obracel proti svému soupeři, ale místy, když mu to připadalo nezbytné, si do té vycizelované italštiny dovolil i programově vnést nepořádek, s nestoudným opovržením, díky němuž profesorský tón muže v tlustých brýlích začal znít zastarale a možná i trochu směšně. V důsledku toho, když jsem viděla, že ten muž se zase hlásí o slovo, jsem si pomyslela: strašně se naštvál, a jestli předtím mluvil o mé knize špatně, teď řekne něco ještě horšího, aby ponižil Nina, který ji hájil.

Jenže muž se zdál zaujatý něčím jiným: k mému románu se nevrátil, o mně se už ani nezmínil. Zato se soustředil na jisté formulace, které Nino použil okrajově, ale které přitom několikrát zopakoval: věci typu *profesorská nadutost, antiautoritářská literatura*. Teprve tehdy mi došlo, že ho rozčílilo to stočení řeči na politiku. Tenhle slovník se mu nelíbil a zdůraznil to tím, že zlomil svůj hluboký hlas do sarkastické fistulky (*takže hrdosti na vlastní znalosti se dneska říká nadutost, takže už i literatura je teď antiautoritářská?*). Pak si začal jemně pohrávat se slovem *autorita*: díkybohu za ni, řekl, je to hráz proti nekultivovaným mladíčkům, kteří se vyjadřují ke všemu, střílejí od boku jen na základě hloupostí z kdovíjakého neoficiálního kurzu na milánské státní univerzitě. A na tohle téma hovořil dlouho, obracel se přitom na publikum, nikdy

přímo na Nina ani na mě. V závěru se naopak zaměřil nejdřív na starého kritika sedícího vedle mě a pak rovnou na Adele, která možná byla skutečným terčem jeho polemiky už od začátku. Já nemám nic proti mladým, řekl ve zkratce, zato mi vadí vzdělání dospělí, kteří jsou vždy připraveni vozit se ve vlastním zájmu na vlně posledního výkřiku hlouposti. Zde se konečně odmlčel a chystal se odejít s tlumenými, ale energickými promiňte, s dovolením, děkuji.

Přítomní se zvedli, aby ho nechali projít, nepřátelští, ale přesto uctíví. V tu chvíli mi bylo rázem jasné, že je to muž významného postavení, takového, že dokonce i Adele odpověděla na jeho zachmuřený náznak pozdravu srdečným: děkuji, na shledanou. Možná proto Nino všechny tak trochu zaskočil, když dal najevo, že ví, s kým má tu čest, a rozkazovačně a zároveň posměšně na něj zavolal – *pane professore, kam pak jdete, neutíkejte* – a poté mu díky svižnosti svých dlouhých nohou zastoupil cestu, postavil se proti němu a řekl mu tím svým novým jazykem pár vět, které jsem ze svého místa částečně neslyšela a částečně jsem jim nerozuměla, ale které musely být jako ocelová lana pod žhnoucím sluncem. Muž ho vyslechl bez hnutí, bez známky netrpělivosti, pak udělal rukou pohyb, jenž znamenal uхни, a vydal se k východu.

3

Jako v mráкотách jsem opustila stůl, pořád jsem si nedokázala plně uvědomit, že Nino je skutečně tam, v Miláně, v tom malém sále. A přece, vida ho, už mi šel s úsměvem, ale rozvážným krokem naproti, nikam nespěchal. Potřáslí jsme si rukou, jeho byla vařící, ta moje ledová, a řekli jsme si, jak jsme rádi, že se po tak dlouhé době zase vidíme. Vědomí toho, že to nejhorší z večera už mám za sebou a že on je teď naproti mně, skutečný, zmírnilo moji špatnou náladu, ale rozrušení ne. Představila jsem ho kritikovi, který tak velkoryse vychválil moji knihu, řekla jsem mu, že je to kamarád z Neapole, že jsme spolu chodili na gymnázium. Profesor,

třebaže i do něj si Nino párkrát rýpnul, byl laskavý, pochválil ho za to, jak se postavil tamtomu, utrousil sympatickou zmínku o Neapoli, hovořil k němu jako ke skvělému studentovi, jehož je potřeba povzbudit. Nino vysvětlil, že už léta žije v Miláně, že se zabývá hospodářskou geografii, patří – usmál se – k nejubožejší kastě akademické pyramidy, čili k asistentům. To vše okouzlejícím způsobem, bez onoho mírně nabručeného tónu, který měl jako kluk, a mně se zdálo, že má na sobě lehčí zbroj než tu, jež mě uchvátila na gymnáziu, jako kdyby se zbavil nadbytečné zátěže, aby mohl v turnajích bojovat rychleji a s elegancí. S úlevou jsem zaznamenala, že nemá snubní prstýnek.

Mezitím za mnou přišlo pár Adeliných přítelkyň, abych jim podepsala knihu, což mě dojalo, bylo to poprvé. Zaváhala jsem: nechtěla jsem Nina ani na okamžik ztratit z dohledu, ale současně jsem si přála zmírnit dojem neohrabané nány, který jsem na něj musela udělat. Tak jsem ho zanechala ve společnosti starého profesora – jmenoval se Tarratano – a zdvořile jsem se věnovala svým čtenářkám. Měla jsem v úmyslu to vyřídit rychle, ale knížky byly nové, voněly tiskem, byly na hony vzdálené odrbaným a páchnoucím exemplářům, které jsme si s Lilou půjčovaly v knihovně v naší čtvrti, a mně se nechtělo je ve chvatu poničit svým perem. Vytasila jsem se s krasopisem z dob paní učitelky Olivierové, vymýšlela jsem si pracná věnování, která v čekajících dámách vyvolala mírnou netrpělivost. Činila jsem tak s tlukoucím srdcem a pohledem jsem přitom střežila Nina. Klepala jsem se při pomyslení, že by odešel.

Neodešel. K němu a Tarratanovi se připojila Adele a Nino se na ni obracel s úctou a zároveň nenuceně. Vzpomněla jsem si, jak se na chodbách gymnázia bavival s profesorkou Galianiovou, a v tu ránu jsem v duchu sloučila tehdejšího skvělého gymnazistu s dnešním mladým mužem. Energicky jsem však skartovala, jako zbytečnou odchylku, kvůli níž jsme všichni trpěli, univerzitního studenta z Ischie, milence mé vdané přítelkyně, vyjeveného kluka, co se schovával na záchodě obchodu na piazza dei Martiri a byl otcem Gennara,

chlapečka, kterého nikdy neviděl. Lilin vpád ho nepochybně vykolejil, ale – tehdy mi to připadalo zřejmé – šlo jen o takovou vsuvku. Jakkoli ta zkušenost musela být intenzivní, jakkoli hluboké v něm zanechala stopy, teď už skončila. Nino zas našel sám sebe a já z toho měla radost. Pomyslela jsem si: musím říct Lile, že jsem ho potkala, že se má dobře. Pak jsem si to rozmyslela: ne, nepovím jí to.

Když jsem skončila s autogramiádou, sálek už byl skoro prázdný. Adele mě vzala jemně za ruku, vychvalovala mě, jak jsem dobře hovořila o své knize i jak jsem zareagovala na ten ubohý příspěvek – tak jej nazvala – muže v tlustých brýlích. Vzhledem k tomu, že jsem svou bravuru popírala (dobře jsem věděla, že to není pravda), požádala Nina s Tarratanem o jejich názor a oba přirozeně nešetřili lichotkami. Nino dokonce řekl, s vážným pohledem upřeným na mě: *vy netušíte, jaká byla tahle dívka už na gymnáziu, prudce inteligentní, nesmírně vzdělaná, velice odvážná, moc krásná*. A zatímco já cítila, jak mi hoří tváře, začal s ironickou noblesou vyprávět o mém dávném konfliktu s profesorem náboženství. Adele ho poslouchala, často se smála. V naší rodině, řekla, jsme si Eleniných kvalit všimli okamžitě, a pak oznámila, že na večeri zamluvila stůl pár kroků od knihkupectví. Polekala jsem se, rozpačitě jsem zamumlala, že jsem unavená a že nemám hlad, dala jsem na srozuměnou, že vzhledem k tomu, že jsme se tak dlouho neviděli, ráda bych se s Ninem trochu prošla, než si půjdu lehnout. Věděla jsem, že je to nezdvořilé, večere měla být oslava pro mě a poděkování Tarratanovi za jeho úsilí ve prospěch mé knihy, ale nedokázala jsem se ovládnout. Adele na mě krátce pohlédla s ironickým výrazem ve tváři, opáčila, že je samozřejmě pozvaný i můj kamarád, a tajemně dodala, jako by mě chtěla odškodnit za oběť, kterou přináším: mám pro tebe krásné překvapení. S úzkostí jsem se podívala na Nina: přijme to pozvání? Řekl, že nechce rušit, podíval se na hodinky, ale pozvání přijal.